

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ *ēkasaptatitamaḥ sargaḥ* ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēsikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ ēkasaptatitamaḥ sargaḥ ॥

sēnayā saha bharatasya rathēna yātrāmārgē vividhāni
sthānāni samullaṅghya tasyōjihānāyāṃ
nagaryāmēkasminnudyānē pravēsastatra sēnāṃ śanaiḥ
śanairāgantumādiśya svayaṃ rathēna tivravēgāt puraḥsṛtya
sālavanamatikramyāyōdhyānikaṭē gamanaṃ tataśca ayōdhyāyā
duravasthāṃ darśaṃ darśamagrē saraṇaṃ sārathimṃ prati
svīyaṃ duḥkhapūrṇamudgāraṃ prakāṭayya rājabhavanē
pravēśaśca

sa prāṇmukhō rājagṛhā -
dabhiniryāya vīryavān |
tataḥ sudāmāṃ dyutimān
santīryāvēkṣya tāṃ nadīm || 2.71.1 ||

hrādinīṃ dūrapārāṃ ca
pratyaksrōtastaraṅgiṇīm |
śatadrumataracchrīmān
nadīmikṣvākunandanaḥ || 2.71.2 ||

ailadhānē nadīm tīrtvā
prāpya cāparaparvatān |

śilāmākurvatī tīrtvā

āgnēyaṃ śalyakarṣaṇam || 2.71.3 ||

satyasandhaḥ śucirbhūtvā

prēkṣamāṇaḥ śilāvahām |

abhyagāt sa mahāśailān

vanam caitraratham prati || 2.71.4 ||

sarasvatīṃ ca gaṅgāṃ ca

yugmēna pratipadya ca |

uttarān vīramatsyānām

bhāruṇḍam prāviśad vanam || 2.71.5 ||

vēginīm ca kuliṅgākhyām

hrādinīm parvatāvṛtām |

yamunām prāpya santīrṇō

balamāśvāsayat tadā || 2.71.6 ||

śītīkṛtya tu gātrāṇi

klāntānāśvāsya vājinaḥ |

tatra snātvā ca pītvā ca

prāyādādāya cōdakam || 2.71.7 ||

rājaputrō mahāraṇya -

manabhīkṣṇōpasēvitam |

bhadrō bhadreṇa yānēna

mārutaḥ khamivātyagāt || 2.71.8 ||

bhāgīrathīm duṣpratarām

sōm'śudhānē mahānadīm |

upāyād rāghavastūrṇaṃ

prāgvaṭē viśrutē purē || 2.71.9 ||

sa gaṅgāṃ prāgvaṭē tīrtvā

samāyāt kuṭikōṣṭikām |

sabalastāṃ sa tīrtvātha

samagād dharmavardhanam || 2.71.10 ||

tōraṇaṃ dakṣiṇārdhēna

jambūprasthaṃ samāgamat |

varūthaṃ ca yayau ramaṃ

grāmaṃ daśarathātmajaḥ || 2.71.11 ||

tatra ramyē vanē vāsaṃ

kṛtvāsau prāṇmukhō yayau |

udyānamujjihānāyāḥ

priyakā yatra pādapāḥ || 2.71.12 ||

sa tāṃstu priyakān prāpya

śīghrānāsthāya vājinaḥ |

anujñāpyātha bharatō

vāhinīm tvaritō yayau || 2.71.13 ||

vāsaṃ kṛtvā sarvatīrthē

tīrkhā cōttānikāṃ nadīm |

anyā nadīśca vividhaiḥ

pārvatīyaisturaṅgamaiḥ || 2.71.14 ||

hastipṛṣṭhakamāsādya

kuṭikāmapyavartata |

tatāra ca naravyāghrō
lōhityē ca kapīvatīm || 2.71.15 ||

ēkasālē sthāṇumatīm
vinatē gōmatīm nadīm |
kaliṅganagarē cāpi
prāpya sālavanam tadā || 2.71.16 ||

bharataḥ kṣipramāgacchat
supariśrāntavāhanaḥ |
vanam ca samatītyāśu
śarvaryāmaruṇōdayē || 2.71.17 ||

ayōdhyāṃ manunā rājñā
nirmitāṃ sa dadarśa ha |
tām purīm puruṣavyāghraḥ
saptarātrōṣitaḥ pathi || 2.71.18 ||

ayōdhyāmagratō dṛṣṭvā
sārathim cēdamabravit |
ēṣā nātipratītā mē
puṇyōdyānā yaśasvinī || 2.71.19 ||

ayōdhyā dṛśyatē dūrāt
sārathē pāṇḍumṛttikā |
yajvibhirguṇasampannai -
rbrāhmaṇairvēdapāragaiḥ || 2.71.20 ||

bhūyiṣṭhamṛddhairākīrṇā
rājarṣivarapālītā |

ayōdhyāyāṃ purā śabdaḥ
śrūyatē tumulō mahān || 2.71.21 ||

samantānnaranārīṇāṃ
tamadya na śṛṇōmyaham |
udyānāni hi sāyāhnē
krīḍitvōparatairnaraiḥ || 2.71.22 ||

samantād vipradhāvadbhiḥ
prakāśantē mamānyathā |
tānyadyānurudantīva
parityaktāni kāmibhiḥ || 2.71.23 ||

araṇyabhūtēva purī
sārathē pratibhāti mām |
nahyatra yānaidrśyantē
na gajairna ca vājibhiḥ |
niryāntō vābhiyāntō vā
naramukhyā yathā purā || 2.71.24 ||

udyānāni purā bhānti
mattapramuditāni ca |
janānāṃ ratisaṃyōgē -
ṣvatyantaguṇavanti ca || 2.71.25 ||

tānyētānyadya paśyāmi
nirānandāni sarvaśaḥ |
srastaparṇairanupathaṃ
vikrōśadbhiriva drumaiḥ || 2.71.26 ||

nādyāpi śrūyatē śabdō
 mattānāṃ mṛgapakṣiṇām |
 saraktāṃ madhurāṃ vāṇī
 kalaṃ vyāharatāṃ bahu || 2.71.27 ||

candanāgurusamprktō
 dhūpasammūrchitō'malaḥ |
 pravāti pavanaḥ śrīmān
 kiṃ nu nādyā yathā purā || 2.71.28 ||

bhērīmṛdaṅgaviṇānāṃ
 kōṇasaṅghaṭṭitaḥ punaḥ |
 kimadya śabdō virataḥ
 sadādīnagatiḥ purā || 2.71.29 ||

aniṣṭāni ca pāpāni
 paśyāmi vividhāni ca |
 nimittānyamanōjñāni
 tēna sīdati mē manaḥ || 2.71.30 ||

sarvathā kuśalaṃ sūta
 durlabhaṃ mama bandhuṣu |
 tathā hyasati sammōhē
 hṛdayaṃ sīdatīva mē || 2.71.31 ||

viṣaṅṅaḥ śrāntahṛdaya -
 strastaḥ saṃlulitēndriyaḥ |
 bharataḥ pravivēśāsu
 purīmikṣvākupālitām || 2.71.32 ||

dvārēṇa vaijayantēna
 prāviśacchrāntavāhanaḥ |
 dvāḥsthairutthāya vijaya -
 muktastaiḥ sahitō yayau || 2.71.33 ||

sa tvanēkāgrahṛdayō
 dvāḥsthamṇ pratyarcya taṇ janam |
 sūtamaśvapatēḥ klānta -
 mabravit tatra rāghavaḥ || 2.71.34 ||

kimahaṇṇ tvarayā'nītaḥ
 kāraṇēna vinānagha |
 aśubhāśaṅki hṛdayaṇṇ
 śīlaṇṇ ca patatīva mē || 2.71.35 ||

śrutā nu yādrśāḥ pūrvamaṇṇ
 nṛpatīnāṇṇ vināśanē |
 ākārāṇṇstānahaṇṇ sarvā -
 niha paśyāmi sārathē || 2.71.36 ||

sammārjanavīhīnāni
 paruśāṇṇyupalakṣayē |
 asaṇṇyatakavāṭāni
 śrīvīhīnāni sarvaśaḥ || 2.71.37 ||

balikarmavīhīnāni
 dhūpasammōdanēna ca |
 anāśītakuṭumbāni
 prabhāhīnajanāni ca || 2.71.38 ||

alakṣmīkāni paśyāmi

kuṭumbibhavanānyaham |

apētamālyasōbhāni

asammṛṣṭājirāṇi ca || 2.71.39 ||

dēvāgārāṇi śūnyāni

na bhāntīha yathā purā |

dēvatārcāḥ praviddhāśca

yajñagōṣṭhāstathaiva ca || 2.71.40 ||

mālyāpaṇēṣu rājantē

nādyā paṇyāni vā tathā |

drśyantē vaṇijō'pyadya

na yathāpūrvamatra vai || 2.71.41 ||

dhyānasamvignahrdayā

naṣṭavyāpārayantritāḥ |

dēvāyatanacaityēṣu

dīnāḥ pakṣimṛgāstathā || 2.71.42 ||

malinaṃ cāśrupūrṇākṣaṃ

dīnaṃ dhyānaparaṃ kṛśam |

sastrīpuṃsaṃ ca paśyāmi

janamutkaṅṭhitaṃ purē || 2.71.43 ||

ityēvamuktvā bharataḥ

sūtaṃ taṃ dīnamānasaḥ |

tānyaniṣṭānyayōdhyāyāṃ

prēkṣya rājagṛhaṃ yayau || 2.71.44 ||

tāṃ śūnyaśṛṅgāṭakavēśmarathyāṃ
rajōruṇadvāarakavāṭayantrām |
dṛṣṭvā purīmindrapurīprakāsāṃ
duḥkhēna sampūrṇatarō babhūva || 2.71.45 ||

babhūva paśyan manasō'priyāṇi
yānyanyadā nāsya purē babhūvuḥ |
avāksīrā dīnamanā na hṛṣṭaḥ
pīturmahātmā pravivēśa vēśma || 2.71.46 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvyē
ayōdhyākāṇḍē ēkasaptatitamaḥ sargaḥ ||